

РЕЦЕНЗИЯ

относно научно-изследователската и преподавателската дейност на доц. д-р Мария Алексиева, участник в конкурс за присъждане на академичната длъжност „Професор” в Бургаския свободен университет.

Научна област: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика, Начална училищна педагогика)

Висше училище: Бургаски свободен университет

Обява: Държавен вестник, бр.1 от 03.01.2017 г.

Рецензент: проф. д-р Галя Йорданова Бонева, член на Научното жури.

Основание за изготвяне на рецензията: Заповед на Ректора на Бургаския свободен университет (ЛС-53/22.02.2017 г.) и решение на утвърденото с посочената заповед научно жури.

ДАНИИ ЗА КОНКУРСА

Процедурата за провеждане на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” е открита с решение на АС на БСУ и е публикувана в Държавен вестник (бр. 1/ 03.01.2017 г.) и на сайта на Университета.

Със заповед на Ректора (№ 16-53/22.02.2017 г.) е определен състава на Научното жури. На първото си заседание научното жури определи председател, трима рецензенти и членовете, които да изготвят становища, сроковете, които следват по процедурата.

Конкурсът е обявен със срок от два месеца, в който са подадени документи единствено от доц. д-р Мария Стоянова Алексиева.

Проведената процедура по конкурса е в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Правилник за развитие на академичния състав на БСУ.

ДАНИИ ЗА КАНДИДАТА

Доц. д-р Мария Стоянова Алексиева е единствен участник в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент” за нуждите на БСУ.

Доц. д-р Мария Алексиева е родена на 25.11.1964 година в гр. Бургас. Има базово образование по специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика”

ОКС „Магистър” от БСУ. В периода 1995-1998 година придобива две специализация: по „Теория и управление на образованието” от ПУ „Паисий Хилендарски” и „Педагогика” от СУ „Климент Охридски”.

В периода 1985- 1995 година работи като детски учител, а от 1995 година до 1999 година е начален учител в ОУ „Братя Миладинови” – гр. Бургас.

От 1999 година е асистент в БСУ, а в периода 2003-2007 година е главен асистент.

През 2007 година придобива ОНС „доктор” по научната специалност „Теория на възпитанието и дидактика”.

През 2007 г. е избрана за доцент по „Теория на възпитанието и дидактика”.

Данните от автобиографията на доц. д-р Мария Алексиева показват целенасоченост на нейните интереси към актуални проблеми на образованието и квалификацията на педагогическите специалисти.

ОПИСАНИЕ НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ

Доц. д-р Мария Алексиева е представила за конкурса научни публикации, както следва:

- 1 монография;
- 6 студии;
- 20 статии (от тях 4 статии в чужди издания);
- 6 учебници (2 броя в съавторство);
- 14 доклади;
- 12 публикации извън областта на конкурса;
- 3 изследвания;
- 13 образователни модула за квалификационни курсове.

Научната продукция на доц. д-р Мария Алексиева условно може да се диференцира в следните направления:

Начална училищна педагогика

- актуални проекции на хуманистичните принципи и подходи в началната училищна реалност (Източник: 10, 14, 16, 17, 26, 28, 33, 42);
- функционирането и развитието на учеща среда, съотнесена към готовността на детето ученик да се реализира пълноценно в хода на педагогическите взаимодействия в началното училище (Източник: 1, 2, 3,8, 22, 29, 42, 72);

- целеполагашката роля и функция на учителя в началното училище (Източник: 1, 2, 3,8, 22, 29, 38, 41, 42, 72);
- интерактивните форми за организиране на педагогическото взаимодействие в контекста на съвременното обучение (Източник: 4, 11, 13, 31, 42)
- параметрите на субект-субектното взаимодействие „учител-ученици“. (Източник: 1, 2, 4, 11, 12, 13, 21 .

Педагогически взаимодействия в мултикултурна образователна среда

- подобряване на работата в мултикултурната образователна среда, педагогическите взаимодействия в нея, проблеми на подготовката на учителите за работа в мултикултурна среда, включване на в условията на мултикултурност (Източник: 1, 2, 18, 22, 23, 25, 27, 35, 60, 61, 65, 66, 67, 70, 72);

Методологически, методически и практически аспекти за разработване и организиране на квалификационни програми за продължаващо образование на учители.

- оптимизиране на формите, свързани с организиране на квалификационни програми за продължаващо образование за възрастни (Източник: 43, 46, 69, 75);
- допълнителни източници за работа на образователните институции с външни партньори и институции (Източник: 9, 19, 21, 42, 43, 63, 68).

Електронно и дистанционно образование

- усъвършенстване, надграждане на организацията, планирането и разработването на документация и курсове за електронно и дистанционно обучение (Източник: 4, 5, 6, 7, 15, 32, 34, 37, 62);

Към първото направление може да се отнесе учебникът “Съвременни проекции на началната училищна педагогика”. В него се разглежда задълбочено ролята на началния училищен етап за развитието на учениците от начална училищна възраст. Открояват се спецификите на детското развитие в различни възрастови периоди на ранната училищна възраст и възможностите на образователната среда да създаде необходимите условия детето, ученика да се реализира пълноценно в хода на педагогическите взаимодействия в началното училище. Приносните моменти са: целенасочен анализ на училищната реалност и спецификата на социално-психологическите роли на детето, удачни конкретизации по посока на открояване на подходи към ученето и организация на обучението в началното училище (методи, форми, средства). Много подробно са представени педагогически подходи за работа и практики в начален етап на обучение. Направен е сполучлив сравнителен анализ на

традиционни и интерактивни методи за обучение. Открити са предимствата на интерактивните методи на обучение, които се основават на опита на учениците при работа върху учебното съдържание, осигуряват активност, изява, преживявания, диалогично общуване. Интерес представляват авторските идеи за усъвършенстване на урока в началното училище – проекции в контекста на традиции, технологични нововъведения и възможности за реализация. Напълно разбираемо специално внимание е отделено на предизвикателствата на информационните и комуникационните технологии, които променят начините на преподаване, учене и усвояване на учебната информация от учениците. В отделна глава в учебника са представени възпитателните проекции на началната училищна педагогика, ориентирани към влиянието на медиите. Акцентува се на влиянието им при предаване на информация и формиране на ценности у децата в началното училище. Аргументирано се доказва необходимостта от хуманен, индивидуален и диференциран подход в обучението, от стимулиране на активностите в учебната дейност като необходимо условие за училищните постижения, за социалното, емоционалното и физическото развитие на ученика.

Интерес представляват представените проекции на сътрудничество със семейството като партньор на началния учител. Разкривайки мястото на семейството в съвременната социална и образователна действителност са посочени насоки за пълноценни взаимодействия в релацията „училище – учители – родители“, както и доказали своята ефективност форми на работа и сътрудничество.

С тематична ориентация към работата в началното училище и ролята на началния учител са 3 студии: „Идеен вариант на модел за изграждане на мултикултурна образователна среда“; „Социално-педагогически портрет на учителя в начален етап на обучение въз основа на проучвания сред учениците от началното училище“; „Активизиране на внимание към четенето и формиране на четивна грамотност на деца от подготвителни групи за училище и към четивната грамотност на ученици в начален етап на обучение чрез включване в електронни форми на обучение“.

Към второто направление може да се посочи монографията “Модел за изграждане на мултикултурна образователна среда в началното училище”. В монографията критично и в определена логическа система са анализирани теоретичните и практико-приложните аспекти, свързани с интеркултурното образование (организацията и спецификата на мултикултурната образователна среда и педагогическите взаимодействия в нея). Акцентът е поставен върху педагогическо изследване, което е отправна точка за създаването на модел за изграждане на

мултикултурна образователна среда. Моделът представлява иновативен теоретичен и технологичен вариант за работа с няколко компонента, които са апробирани в практиката и имат устойчивост по отношение на ефектите, свързани с организацията на образователната среда в условията на мултикултурност и педагогическите взаимодействия, разгръщащи се на различни нива в контекста на променящата се образователна реалност. Основната теза, която е и една от отправните точки на теоретичния анализ и реализираното изследване е, че мултикултурността се постига чрез процеса на интеграция. Този процес се разглежда двупосочно: интеграция на уязвимите етнически групи към културата, традициите, ценностите на мнозинството и обратно - интеграция и толерантност на мнозинството към културата, традициите и ценностите на малцинствените етнически групи. В изследването задълбочено са интерпретирани основни аспекти на педагогическите взаимодействия в условията на мултикултурност. Като принос могат да се отбележат теоретичните постановки за мултикултурно, интеркултурно образование и конкретните практически решения за работа в реална образователна среда.

Застъпвайки схващането, че в съвременното българско училище всеки учител в началния училищен етап на образователната система решава и дейности по мултикултурното възпитание, авторката убедително защитава идеята, че познаването на теоретичните аспекти на проблема и на добри практически решения позволява да се установят позитивни взаимодействия, психическа подкрепа на учениците и техните родители, поддържане на оптимална активност и мотивация в образователните дейности.

Специално внимание в научното изследване е отделено на необходимостта от взаимодействие на училището и семейството и възможностите за включване на семейството в условията на мултикултурност.

Особено добро впечатление прави умелата аргументация на идеите за комплексен подход в образователните взаимодействия, като са представени основни положения и добри практики за взаимодействия с различни социално-педагогическите институции.

Задълбочено е анализирана ефективността на стратегии, програми, проекти, дейности, провеждани на областно и общинско ниво по проблемите на интеркултурното възпитание на учащите (Кюстендил, Благоевград, София-град, Монтана и др.), на директори на училища от гр. Дупница, Благоевград, София, Кюстендил, Монтана, Шумен, Лом и др..

Подробно са представени методи, форми и средства, използвани в образователна среда, които активизират взаимодействията в релацията „учител-ученици-родители-социални общности-институции”. Предложени са модели за конкретни дейности, които са доказали своята ефективност в процеса на реализиране на изследването, което цели да разработи „Модел за изграждане на мултикултурна среда в началното училище”. Последователно и убедително в цялото съдържание на монографията се утвърждава идеята за създаване на позитивна атмосфера в класната стая, за учеща стая, което стимулира активностите на учениците в различни направления на учебната дейност и възпитателната работа.

Като обобщение може да се посочи, че задълбочено са анализирани основни параметри на интеркултурното образование и интеркултурната компетентност, на възможностите за създаване на мултикултурна образователна среда. Целенасочено внимание е отделено на състоянието, проблеми и перспективи на подготовката на учителите за работа в мултикултурна среда, открити са параметрите на успешното партньорство с родителите по въпросите на интеркултурното образование.

Отделни аспекти на проблема за изграждане на мултикултурна образователна среда са разгледани в студията „Идеен вариант на модел за изграждане на мултикултурна образователна среда”.

В тази посока са изследванията посочени като източници: 66, 67, 70, 71, 72, 73).

Определен интерес предизвикват проблемите, разработени в студията ”Използване потенциала на приобщаващото образование за промяна на политиките, практиките и културата в социални институции за деца, лишени от родителски грижи”. В нея се прави задълбочен анализ на ролята на приобщаващото образование за социализацията на деца, лишени от родителски грижи. Предлагат се идеи за промяна на политики, практики при работа с деца и учащи от рискови групи.

Към третото и четвъртото направление могат да се отнесат представените учебни помагала и 2 студии.

Учебни помагала и пособия

- учебно помагало “Практикум по информационни технологии” (в съавторство) ;
- методическо пособие „Как да подготвим компютърна презентация“ (в съавторство);
- учебно помагало „Изкуството да бъдем обучители“ (в съавторство).

Представените пособия подпомагат практическата подготовка на специалисти от хуманитарните специалности. Както посочват авторите те обогатяват, задълбочават

знанията, уменията и компетентностите на педагогическите специалисти в съответствие с: „тенденциите и изискванията за въвеждане на информационни технологии в процеса на обучение в началното училище; с формиране и развитие на презентационни умения и дигитална компетентност от ранна детска възраст; с разбирането на философията за учене през целия живот и необходимостта от осъвременяване, усъвършенстване, обогатяване на умения и компетентности за поощряване на личностното развитие”.

От посочените шест студии, две са с проблематика, ориентирана към електронните форми на обучение. Такива са студиите: „Измерване удовлетвореността от проведено обучение по проект "Университетски център за електронни форми на дистанционно обучение при БСУ - възможност за учене през целия живот" (в съавторство) и „Варианти на структурни модели за представяне на електронно учебно съдържание в курсове за дистанционно обучение”.

В учебно-методичното пособие “Съкровищница с идеи за дейността на учителя в началното училище” са очертани съвременни практико-приложните проекции на личностно ориентирания образователния процес в началното училище и педагогическите взаимодействия в различните подсистеми, които са в пряка помощ на началните учители) и са представени под формата на учебно-познавателни задачи. Положително може да се оцени, че те са представени самостоятелно на страница, което осигурява мобилност и възможност за увеличаване на дяла на индивидуална дейност на учениците. Както посочва доц. Мария Алексиева “предлаганите задачи и идеи в разделите са съобразени с учебното съдържание по съответните учебни дисциплини за всеки клас в начален етап на обучение и осигуряват: актуализиране на жизнен опит и знания, необходими за усвояване на ново учебно съдържание; овладяване на нови знания; затвърдяване на знанията и усъвършенстване на умения и компетентности; осъществяване на връзки на приемственост и пренос на знания от една научна област в друга; развиване на умения за анализ, синтез, обобщение и оценка”.

Статии

Представените за рецензиране 20 статии са с актуална тематична ориентация, които разкриват състояние, тенденции и проблемни полета на съвременната педагогическа наука и практика.

Проблемите, които са предмет на изследване в статиите разкриват целенасочен интерес към образователната дейност в началното училище – преподаване, учене на учениците, взаимодействия на педагогическите субекти в различни образователни и

социални контексти, възпитателни проекции и др. Показват иновативен подход в интерпретациите и възможности за анализ, който се разгръща на теоретично и емпирично ниво – добра аргументация в подкрепа на научни тези, представяне на добри практики, систематизиране и обобщаване на личен опит, натрупан в реална образователна среда. Ценни са изведените идеи за ролята на началната училищна педагогика, на началния училищен етап в образователната система, на съвременна хуманитаристика и хуманитарно образование в училище; за интеркултурното образование и неговата визия утре; за образователна технология за работа в мултикултурна среда; за ролята на родителите в променената образователната действителност на България; за преподавателското портфолио и създаване на технологичен вариант за разработване на преподавателско портфолио и портфолио на студента; за мисловните карти - основополагащо средство за трансформиране на планирането на изследователската дейност и ученето; за социокултурната роля на медиите и на училището при предаване на информация и формиране на ценности и др. Със значима практическа стойност са предложените решения, свързани с използване на новите образователни технологии – използване на интерактивни методи, порт-фолио, презентации, медии и други информационни средства.

За конкурса са представени и 14 доклади от научни конференции у нас и в чужбина, които са с тематика в посочените направления.

НАУЧНИ ПРИНОСИ В РАЗРАБОТКИТЕ НА ДОЦ. Д-Р МАРИЯ АЛЕКСИЕВА

Приноси с теоретичен характер

- Разработена е концепция за основните проекции на началната училищна педагогика, която се основава на комплексен анализ и интегриране на теория, нормативи и практика. В нея много сполучливо е представено съответствието между съвременната образователна реалност, своеобразието на детето от началната училищна възраст и професионалните полета за реализация на началния учител. Открити са съдържателните измерения на професионалната компетентност, детерминирана от специфичните роли и ангажиментите му в образователните институции;

- Научно аргументирана е ролята на началния учител в образователна среда, насочена към формиране на учащите като знаещи и можещи личности, овладели необходимите компетентности за успешно вписване в своеобразието на образователния и социален контекст. Разкрити са съдържателни параметри и конкретни измерения на педагогическите взаимодействия с учащи и външни за училищната институция

общности, организации (в т.ч. и неформални организации), които са партньори при образованието, възпитанието и социализацията на подрастващите;

- Използвайки научно изведени постановки и доказали ефективността си практически решения, авторката убедително разкрива необходимостта от създаване на мултикултурна образователна среда. Следвайки научните позиции, които утвърждава, в изследванията се откроява ролята на интеркултурната компетентност като компонент на общата и професионалната компетентност на учителите, на ръководителите на учебни заведения, на управленските кадри, работещи на различни нива в сферата на образованието. Резултатите от изследванията насочват към проблемни области и приоритетни направления за обучение, за реализиране на ефективни професионални взаимодействия в интеркултурна среда, за обучение, квалификация и преквалификация на педагогическите специалисти;

- Представените публикации разкриват прилагането на интердисциплинарен подход при интерпретации на актуални проблеми на образователната политика и практика (по отношение на дейности, подходи, съдържателни аспекти, по отношение функции на институциите, на образователните субекти);

- Във всички научни разработки на авторката се утвърждава хуманистичната парадигма за образователна дейност с основни акценти: уважение и зачитане на детето и ученика, стимулиране на активности и право на избор, създаване на възможности за изява в групата, ученическата общност, както и в различни дейности; за прилагане на индивидуален и диференциран подход при образователните взаимодействия, съобразно специфичните особености и конкретните ситуации.

Приноси с теоретико - практически характер

- Научната продукция на доц. д-р Мария Алексиева обогатява педагогическата наука с иновативни теоретични постановки и продуктивни практически решения за работа в началното училище и в други образователни контексти. В предлаганите научни разработки се прави успешна аргументация на целесъобразността на подходи, методики, методи, средства, които се използват при образователните дейности в началното училище, при квалификационните дейности и обучения на учители във висшето училище, както и при различни форми на продължаващо обучение, свързано с кариерното развитие;

- В резултат на теоретични и изследователски проучвания и анализи е изведен и апробиран модел за изграждане на мултикултурна образователна среда. Моделът представлява иновативен теоретичен и технологичен вариант за работа с няколко

компонента, които са апробирани в практиката и имат устойчивост по отношение на ефектите, свързани с организацията на образователната среда в условията на мултикултурност и педагогическите взаимодействия, разгръщащи се на различни нива в контекста на променящата се образователна реалност. Основната теза, която е и една от отправните точки на теоретичния анализ и реализираното изследване е, че мултикултурността се постига чрез процеса на интеграция;

- Представени са успешни технологии за работа в мултикултурна среда. С особена значимост са публикациите по проблемите на междуинституционалното партньорство при мултикултурното образование;

- Апробираните обучителни модели, тематично ориентирани към интеркултурната проблематика са доказали своята ефективност и могат да бъдат използвани за реални практически решения. Получените резултати позволяват да се предложат продуктивни варианти за повишаване на интеркултурната компетентност на учители, директори на учебни заведения, специалисти на различни управленски нива;

- Разработени са множество авторски изследователски инструментариуми за провеждане на диагностични процедури, изследвания и самооценка: за стимулиране на културното многообразие и културната компетентност на учители, работещи в мултикултурна образователна среда; за извеждане на положителен опит за професионално развитие и измерване на качеството на работа на учителите в мултикултурна образователна среда; за проучване на нуждите (среда за учене, прилагане на индивидуален подход, ниво на образователна адаптация на ученици от етнически малцинства в училище); за измерване на удовлетвореността на обучаемите от участие в различни квалификационни форми за продължаващо образование и др.

- Резултатите от цялостната научно-изследователска дейност са релевантни на очакванията на образователната теория и практика, на учителите, които работят с ученици от начална училищна възраст, на учителите, които осъществяват образователни взаимодействия в условията на мултикултурна среда;

- Материалите, които представя доц. д-р Мария Алексиева разкриват компетентна ориентация в актуални проблеми на педагогическата теория и практика, възможности за извършване на задълбочена научноизследователска дейност, доказват умения за успешна интерпретация на различни становища, за извеждане и аргументиране на собствени тези по въпросите, които са в обхвата на авторите търсения;

- Като положителна оценка за публикациите на доц. д-р Мария Алексиева може да се отбележи не само теоретизирането на проблемите, но и разкриването на практическите им измерения в образователната реалност. Прави впечатление и критичния поглед към състоянието и нерешените проблеми в образованието, предложенията за целесъобразни промени в образователната политика и практика. Разкрива се необходимостта от актуализиране на нормативни документи, регламентиращи дейностите, които извършват в различни образователни и социални контексти.

УЧЕБНО-ПРЕПОДАВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Доц. д-р Мария Алексиева провежда учебно-преподавателска дейност, която включва лекции и семинарни упражнения.

Чете лекции по (учебни дисциплини, които са включени в конкурса): Дидактика; Основи на началната училищна педагогика; Методика на обучението по „Човек и общество” и „Човек и природа”. Води семинарни упражнения при студентите от редовно обучение по посочените учебни дисциплини.

Научен ръководител е на 12 дипломанти. Работи много добре със студентите по различни проблеми на педагогическата теория и практика.

Има 21 участия в обучения и тренинги в страната и над 13 са участията и във форми за продължаващо обучение, свързано с професионалната кариера

Била е координатор, учител, член на екипа в много национални проекти, проекти на БСУ и на други образователни и социални институции.

Участва активно в разработването на документация за институционалната и програмна акредитация на различни професионални направления. В контекста на този конкурс може да се отбележи, че тя участва в подготовката на документацията за програмна акредитация на направление 1.2. „Педагогика” за разкриване на специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика”, за ОКС „Бакалавър” и ОКС „Магистър” в БСУ.

В последните години освен преподавателска дейност упражнява и управленски функции - Декан е на Център за хуманитарни науки към БСУ.

Включвана е като експерт на НАОА при акредитация на професионално направление 1.2. Педагогика на следните висши училища: ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”, Университет „Проф. Асен Златаров”, Бургас; СУ „Климент Охридски”.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рецензията е изготвена на основание на ЗРАСРБ, Правилника на МС за неговото приложение, Правилник за развитието на академичния състав в БСУ.

Научната продукция на доц. д-р Мария Алексиева е достатъчна по обем и има актуална съдържателна насоченост. Разработките са със значими иновационни приноси и намират практическо приложение в реална социално-педагогическа среда.

Представената научна продукция и като съдържание и като качество, активната учебно-преподавателска дейност напълно удовлетворяват изискванията за успешно представяне в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“.

Доц. д-р Мария Алексиева е утвърдена като преподавател в академичната общност на БСУ и в страната. Провежда активна научноизследователска дейност, има авторитет на компетентен специалист по въпросите на образованието, на началната училищна педагогика, на използване на информационните технологии в различни образователни контексти. Проявява иновативност, активност и съзнателност при изпълнение на професионалните си роли, има непрекъснат стремеж към научно и професионално усъвършенстване.

На основание на това заключение предлагам на научното жури да присъди на доц. д-р Мария Алексиева академичната длъжност „професор“, съобразно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в РБългария за нуждите на БСУ.

Изготвил рецензията:

.....

проф. д-р Галя Йорданова Бонева

17.04.2017 г.

гр. В. Търново